

بررسی نظرات پزشکان عمومی شهرستان بندرعباس در خصوص برنامه‌های آموزش مداوم

عبدالحمید صفا^۱ دکتر معصومه خیراندیش^۲ دکتر شهرام زارع^۳ نسرین اصغری^۴ هدی صفا^۵
^۱ مربی مرکز توسعه آموزش پزشکی، ^۲ پزشک عمومی، ^۳ استادیار گروه پزشکی اجتماعی، ^۴ کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، ^۵ دانشجوی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

مجله پزشکی هرمزگان سال دهم شماره دوم تابستان ۸۵ صفحات ۱۷۷-۱۷۳

چکیده

مقدمه: بر اساس قانون مصوب سال ۱۳۶۹ که توسط مجلس شورای اسلامی ایران به تصویب رسید وزارت بهداشت و آموزش پزشکی موظف شد که آموزش پزشکی کلیه افراد مشمول در سرویسهای بهداشتی و درمانی را ارتقاء دهد. همچنین کلیه پزشکان عمومی جهت دریافت یا تمدید پروانه مطب به آموزش بعد از فارغ‌التحصیلی نیاز دارند.

روش کار: این مطالعه توصیفی با هدف تعیین نگرش پزشکان عمومی در مورد برنامه‌های آموزش مداوم در شهرستان بندرعباس انجام شد. جمعیت مورد مطالعه پزشکان عمومی بودند که مطب خصوصی داشتند. آنها پرسشنامه از قبل طراحی شده را تکمیل کردند و نتایج با استفاده از نرم‌افزار آماری Minitab مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: بر اساس نتایج ۶۸/۵٪ پزشکان عمومی آگاهی کافی از آموزش مداوم داشتند. ۹۴/۵٪ در برنامه‌های آموزش مداوم شرکت کرده بودند. ۶۷٪ بر این باور بودند که آموزش مداوم باعث ارتقاء مهارتهای بالینی آنها می‌شود و مباحث طب داخلی از اهمیت بیشتری نسبت به سایر مباحث مانند جراحی، چشم پزشکی و غیره برخوردار بود.

نتیجه‌گیری: پزشکان عمومی شهرستان بندرعباس، آگاهی کافی در مورد اهداف برنامه دارند. اکثریت آنها از اجباری شدن برنامه حمایت کردند و معتقدند که آموزش مداوم پزشکی باعث افزایش انگیزه و ارتقای شغلی آنها می‌شود.

کلیدواژه‌ها: آموزش مداوم پزشکی - پزشک عمومی - بندرعباس

نویسنده مسئول:

عبدالحمید صفا

مرکز توسعه آموزش پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

بندرعباس - ایران

تلفن: ۰۹۸ ۷۶۱ ۳۳۳۰۰۱۳

پست الکترونیکی:

abdolhamidsafa@gmail.com

دریافت مقاله: ۸۴/۱/۱۷ اصلاح نهایی: ۸۵/۴/۶ پذیرش مقاله: ۸۵/۲/۶

سال ۱۳۷۵ به تصویب رسمی مجلس شورای اسلامی رسید.

برای تحقق اهداف قانون مذکور برنامه‌های آموزشی شامل سمینارها و کنگره‌ها، دوره‌های آموزشی کوتاه مدت حرفه‌ای، برنامه‌های مدون آموزش مداوم، فعالیت آموزشی و پژوهشی و خودآموزی طراحی و دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور موظف به اجرای این برنامه‌ها شدند (۱).

مقدمه:

قانون آموزش مداوم با هدف افزایش سطح آگاهی‌های علمی و فنی و عملی، تقویت آموخته‌های قبلی، ارتقا سطح مهارتهای حرفه‌ای، افزایش آگاهی‌ها نسبت به نیازها علمی و تخصصی، افزایش میزان مشارکت و ارتباط جامعه پزشکی با سازمانها و گروههای علمی و همچنین بیشتر شدن تمایل به آموزش مداوم و در نهایت خودآموزی، در سال ۱۳۶۹ به صورت آزمایشی و در

مختلف اجرای برنامه اعم از محتوای برنامه‌ها، کاربردی بودن مطالب ارائه شده و روش ارائه مطالب می‌تواند در بهبود کیفیت برگزاری دوره‌های آموزشی مذکور می‌تواند مفید باشد. در تأیید این مطلب در پژوهش‌های متعدد بر اهمیت آموزش مداوم، روش‌های تدریس و محتوای برنامه‌ها تأکید شده است.

در پژوهش فریبا حقانی و همکاران وی در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در مورد نحوه روش‌های تدریس برنامه آموزش مداوم و در ارتباط با روش‌های تدریس، نتایج حاکی از آن است که در کلیه برنامه‌ها، روش تدریس متداول و غالب سخنرانی بوده است (۳).

در مطالعه برجی و همکاران در دانشگاه علوم پزشکی زاهدان و مطالعه شکیبا و همکاران در دانشگاه علوم پزشکی یزد اکثر شرکت‌کنندگان برنامه‌ها و زمان اختصاص داده شده به آن را ناکافی و نامتناسب ارزیابی کرده‌اند (۴،۵).

نتایج پژوهش شکیبا و همکارانش در زمینه بررسی نیازهای بازآموزی پزشکان عمومی نشان داد که اولویت‌های تخصصی درخواستی اکثر شرکت‌کنندگان شامل داخلی اطفال و گوش و حلق و بینی می‌باشد (۵).

این مطالعه با هدف تعیین نظرات پزشکان عمومی شهرستان بندرعباس در خصوص برنامه‌های آموزش مداوم انجام شد.

روش کار:

پژوهش حاضر مطالعه توصیفی می‌باشد. جامعه مورد مطالعه این پژوهش شامل تمامی پزشکان عمومی شهر بندرعباس که در مطب شخصی فعالیت داشتند می‌باشد. در این مطالعه نظرات، مشکلات، موانع و نیازهای آموزشی پزشکان عمومی شهر بندرعباس مورد بررسی قرار گرفته است. بدین منظور پرسشنامه‌ای پژوهشگر ساخته طراحی شده که حاوی ۱۷ سوال (۱۲ سوال باز و ۵ سوال بسته) می‌باشد. برای سنجش روایی پرسشنامه از روش content validity استفاده شد و توسط صاحب‌نظران در حوزه آموزش تأیید گردید و

آموزش مداوم پزشکی و آشنایی پزشکان با آخرین دستاوردها در زمینه پزشکی از اهمیت خاصی برخوردار است و در این رابطه در بسیاری از کشورهای دیگر نیز اقداماتی صورت می‌گیرد. به عنوان مثال در کشور نروژ گرچه شرکت در برنامه‌های آموزش مداوم به صورت داوطلبانه انجام می‌گیرد اما به علت احساس نیاز از سوی جامعه پزشکی از استقبال خوبی برخوردار است. در کشور لهستان فعالیت‌هایی از سوی مقام‌های وزارت بهداشت در جریان است که کلیه پزشکان عمومی را جهت بازآموزی در قالب کلاس‌ها یا کارگاه‌های آموزشی فرا بخوانند. در کشور پرتغال قانونی کردن آموزش پزشکی شدیداً احساس می‌شود و هم‌اکنون نیز با حمایت مالی شرکت‌های داروهای و توسط دانشگاه‌ها آموزش‌هایی جهت ارتقاء کیفی پزشکان صورت می‌گیرد. در روسیه فعالیت‌های زیادی در رابطه با آموزش مداوم پزشکی صورت می‌گیرد و گواهی شرکت در کلاسها جهت تمدید پروانه پزشکی ضروری است.

در کشورهای اسلونی و اسپانیا نیز گرچه آموزش مداوم پزشکی به صورت اجباری و جهت تمدید پروانه پزشکی الزام نیست ولی لزوم اجرای آن شدیداً از سوی مجامع پزشکی احساس می‌شود (۲).

امروزه آموزش مداوم به عنوان یک ضرورت در جهان مطرح است. بسیاری از کشورها در جستجوی آموزش‌های مؤثرتر جهت کاستن از هزینه‌های سیستم‌های بهداشتی-درمانی و پر کردن شکاف میان علم و عمل هستند. کشور ما نیز در همین راستا و به منظور ارتقاء مهارت‌های حرفه‌ای و آگاهی‌های علمی و فنی اعضاء جامعه پزشکی و به روز نگاه داشتن اطلاعات پزشکی قانون بازآموزی را به اجرا گذاشت و اکنون که بیش از ۱۰ سال از اجرای قانون می‌گذرد، آموزش مداوم توانسته است در سطح منطقه به عنوان یک الگوی بی‌همتا جلوه کند با این حال برای ارتقاء کیفیت آن نیاز به تلاش‌های هدفمند است. با توجه به اهمیت آموزش مداوم در ارتقای دانش و مهارت‌های پزشکان و همچنین به روز نگاه داشتن اطلاعات آنها، استفاده از نظرات پزشکان در زمینه‌های

کاربردی نبودن مطالب و همچنین جنبه تئوریک و تکراری بودن مطالب عنوان نمودند.

در خصوص نحوه ارائه مباحث، ۳۱ نفر (۵۷٪) از جامعه آماری از روش‌های آموزشی رضایت داشته و ۲۳ نفر (۴۳٪) نارضایتی خود را اعلام داشتند.

در زمینه اهمیت روش‌های مختلف تدریس، ۲۱ نفر (۳۹٪) از جامعه آماری آموزش به روش بحث جمعی (پانل)، ۱۵ نفر (۲۸٪) روش سخنرانی، ۸ نفر (۱۴٪) آموزش مکاتبه‌ای و استفاده از کامپیوتر، آموزش از طریق وسایل صوتی و تصویری توسط ۶ نفر (۱۱٪) را پیشنهاد نمودند و تنها ۴ نفر (۸٪) به آموزش از طریق خودآموزی اولویت دادند. ۳۹ نفر (۷۲٪) افراد با خرید کامپیوتر برای آموزش در مطب موافق بودند. ۵۰ نفر (۹۲٪) از جامعه آماری بر مفید بودن مرکزی که مشاوره تلفنی در اختیار آنها قرار دهد، تأکید داشتند.

در خصوص در اختیار داشتن منابع چاپی، ۴۰ نفر (۷۲٪) اظهار داشتند کتاب و مجله در اختیار نداشتند و همچنین ۱۹ نفر (۳۵٪) اظهار داشتند فرصت کافی برای مطالعه کتاب در اختیار دارند.

در خصوص اهمیت مباحث، بیشترین اهمیت را برای بیماری‌های داخلی با ۳۶ نفر (۶۷٪)، اطفال ۹ نفر (۱۶/۵٪)، عفونی ۷ نفر (۱۳٪)، پوست و گوش و حلق و بینی ۴ نفر (۷٪)، زنان و قلب ۳ نفر (۵/۵٪) و تنها یک نفر (۱/۸۵٪) ارتوپدی و چشم و روانپزشکی و جراحی را مورد توجه قرار دادند.

بحث و نتیجه‌گیری:

با عنایت به اهداف و اصول کلی قانون آموزش مداوم و با توجه به گذشت بیش از یک دهه از برگزاری این دوره‌ها، نطرسنجی از فراگیران پیرامون برنامه‌ها اعم از محتوای برنامه، نحوه ارائه و اولویت‌های مطالب می‌تواند در مؤثر بودن برنامه‌ها مفید واقع شود. از آنجایی که علم پزشکی به سرعت در حال تغییر و نوین شدن است و همچنین تغییر شرایط اجتماعی و مهیا بودن امکانات جدید می‌تواند نقش مهم و ارزنده‌ای در آموزش پزشکان ایفا نماید و پزشک می‌تواند با خودسنجی دانش خود را

جهت سنجش پایایی از روش test-re-test استفاده شد و همبستگی بین پاسخها بیش از ۸۰٪ مشاهده شد. پرسشنامه در بین تمامی پزشکان عمومی شهر بندرعباس که تعداد آنها ۸۰ نفر بود در مطب شخصی توزیع گردید و پرسشنامه‌ها بعد از یک هفته با مراجعه به مطب جمع‌آوری گردید. در نهایت ۵۴ نفر به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری Mmitab مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

در این بررسی پزشکان بر اساس نیازهای آموزشی و برآورد میزان نسبی در جهت دستیابی به بهترین روش اجرای برنامه‌های آموزش مداوم در گروه‌های آموزشی بزرگسالان طبقه بندی گردیده‌اند.

نتایج:

از ۸۰ نفر پزشک عمومی که در مطب شخصی فعالیت داشتند، ۵۴ نفر به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند و میزان پاسخ دهی ۶۷٪ بود.

بر اساس نتایج به دست آمده ۳۷ نفر (۶۸/۵٪) از پزشکان جامعه آماری از قانون آموزش مداوم اطلاع داشتند، ۱۵ نفر (۲۸٪) تا حدودی اطلاع داشته و ۲ نفر (۳/۵٪) اطلاع نداشتند. ۵۱ نفر (۹۴/۵٪) در برنامه‌های آموزش مداوم شرکت داشتند و از این تعداد ۴۷ نفر (۸۷٪) برنامه‌های خود را در دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان گذراندند. ۴۲ نفر (۷۸٪) شرکت‌کنندگان در حداقل ۲ برنامه شرکت داشتند.

در خصوص مؤثر بودن برنامه‌ها، ۳۶ نفر (۶۷٪) شرکت‌کنندگان معتقد بودند برنامه بازآموزی در ارتقاء مهارت‌های آنها مؤثر بوده است و ۱۷ نفر (۳۱٪) معتقد بودند که برنامه‌های بازآموزی برای آنها مؤثر نمی‌باشد و یک نفر (۲٪) به گزینه مؤثر بودن برنامه پاسخ ندادند. در بین افرادی که برنامه‌ها را غیرمؤثر ارزیابی کردند، ۱۰ نفر (۵۹٪) دلیلی برای نارضایتی خود ارائه نکردند و ۴ نفر (۲۳/۵٪) عدم استفاده از اساتید مجرب، کاربردی نبودن مطالب و عدم استفاده از وسایل کمک آموزشی را دلیل عدم رضایت خود عنوان نمودند و ۳ نفر (۱۷/۵٪) از افراد ناراضی، علت نارضایتی خود را ارائه مطالب نامتناسب با بیماری‌های رایج و

از وسایل کمک آموزشی را از نکات منفی برنامه آموزش مداوم و استفاده از اساتید مجرب را از نکات مثبت برنامه ذکر کرده‌اند (۱۰).

در زمینه بررسی نیازهای آموزشی پزشکان بر اساس عناوین مباحث تخصصی پزشکی جامعه آماری مورد مطالعه بیشترین اهمیت را به ترتیب برای مبحث طب داخلی (۶۷٪) و مباحث اطفال (۱۶/۵٪) قائل شده‌اند. در مطالعه دیگری نیز مباحث داخلی و اطفال به ترتیب ۴۳/۳٪ و ۳۱/۶٪ بیشترین اهمیت را داشته‌اند (۵).

اکثریت جامعه آماری با خرید کامپیوتر در مطب موافق بوده‌اند که به نظر می‌رسد با برنامه‌ریزی مناسب و ارائه برنامه‌های آموزشی مناسب بتوان در این زمینه کمک قابل توجهی در آموزش و درمان بیماران انجام داد. با توجه به نتایج این پژوهش به نظر می‌رسد برنامه‌های آموزش مداوم در زمینه نحوه ارائه برنامه‌ها، مطالب ارائه شده و اولویت‌بندی مطالب نیاز به بازنگری دارند و همچنین نیاز به مطالعات تکمیلی دیگری در این زمینه می‌باشد. لذا با توجه به نتایج پیشنهاد می‌گردد:

۱- در روش تدریس و محتوی برنامه‌ها تجدیدنظر شود و اساتید بیشتر به ارائه مطالب کاربردی پرداخته و از ارائه عناوین تئوریک و غیرکاربردی پرهیز نمایند.

۲- به منظور ارتقا برنامه‌های آموزش مداوم باید عواملی از قبیل اولویت ارائه بیماری‌های بومی و فصلی و استفاده از اساتید مجرب مد نظر قرار گیرد.

محک زده و امکانات جدید به عنوان وسیله آموزشی مورد استفاده مطلوب حاصل آید (۶).

مشاهدات این مطالعه نشان می‌دهد که درصد زیادی از پزشکان منطقه از قانون آموزش مداوم اطلاع داشته‌اند و به نظر می‌رسد که اطلاع‌رسانی مسئولین در این زمینه مناسب بوده است.

در خصوص روش تدریس، در مطالعه حاضر پزشکان عمومی روش تدریس بحث جمعی را ترجیح داده‌اند. مطالعه دیگری نشان داد که استفاده از روش‌های تعاملی که فرصت بیشتری را برای بحث فراهم می‌آورد به مراتب از روش‌های انفعالی مانند سخنرانی مؤثرتر است (۷).

در پژوهش‌های دیگر نیز بر شیوه‌های فعال یادگیری تأکید شده است (۳، ۸). در مطالعه دیگری شرکت‌کنندگان برای تجدیدنظر در برنامه مدون آموزش مداوم بر تغییر روش‌های تدریس این برنامه‌ها و استفاده از پرسش و پاسخ معرفی بیمار و برگزاری کارگاه تأکید نموده‌اند (۹).

در خصوص مؤثر بودن برنامه‌های آموزش مداوم ۲۳٪ از این برنامه‌ها رضایت نداشته‌اند که از دلایل ناراضیاتی آنها عدم ارائه مطالب متناسب با بیماری‌های رایج و بومی منطقه بوده است. در مطالعه دیگری پزشکان عمومی محتوای برنامه‌ها را ناکافی و نامتناسب اعلام کرده‌اند و خواستار ارائه مطالب فصلی و بومی منطقه شده‌اند (۴).

در مطالعه اخیر از دلایل دیگر ناراضیاتی از برنامه‌های آموزش مداوم عدم استفاده از اساتید مجرب و وسایل کمک آموزشی می‌باشد. در مطالعه‌ای که در دانشگاه علوم پزشکی زاهدان انجام شد نیز عدم استفاده

References

منابع

- متن قانون لزوم بازآموزی و نوآموزی جامعه پزشکی، آئین نامه اجرایی ضوابط کلی و مصوبات شورای عالی بازآموزی.
- Walton HJ. Continuing medical education in Europe: a survey. *Med Edu*. 1994;28:333-342.
- حقانی، فریبا. شریعتمداری، علی. نادری، عزت اله، یوسفی، علیرضا. روش‌های تدریس برنامه های آموزش مداوم پزشکان عمومی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. مجله ایرانی آموزش پزشکی سال ۱۳۸۲، شماره ۱۶، ص ۱۹-۱۰.
- برجی، اباصلت. ایمانی، محمود. مرادی، عبدالوهاب. بررسی نظرات پزشکان عمومی پیرامون محتوای برنامه های مدون آموزش مداوم پزشکی در زاهدان. مجله ایرانی آموزش پزشکی جلد اول، شماره ۷، ص ۳۱.

- . شکیبا، مهرداد. هرمان مقدم، کامبیز. جبال، حسین. میرجلیلی، سیدمحمدجواد. بررسی نیازهای بازآموزی پزشکان عمومی بر اساس تخصص های پزشکی از نظر پزشکان عمومی استان یزد. خلاصه مقالات (ششمین همایش کشوری آموزش پزشکی تهران، ص ۹-۱۱، آذر ۱۳۸۲)، مقاله ۴۱.
- . قانون آموزش مداوم جامعه پزشکی کشور مصوب ۷۵/۲/۱۲، مجلس شورای اسلامی.
7. Davis DA, Thomson MA, Oxman AD, Haynes RB. Evidence for effectiveness of CME: a review of 50 randomized trials. *JAMA*. 1992;268:1111-1117.
- . چنگیز، ط. میرشمسی، م. افشین، نیاف. دانشور، پ. شمس، ب. معمارزاده، م. نظر پزشکان عمومی استان اصفهان در مورد محتوا و شیوه های اجرای برنامه های مدون آموزش مداوم. مجله دانشکده پزشکی، ویژه نامه چهارمین همایش کشوری آموزش پزشکی، ۱۳۷۹، ۱۵۶.
- . حسینی، س. ج. شمائلیان، ف. تجدیدنظر در برنامه های آموزش مداوم مجله دانشکده پزشکی، ویژه نامه چهارمین همایش کشوری آموزش پزشکی، ۱۳۷۹، ص ۱۵۴-۱۵۳.
- . مرادی، عبدالوهاب. ظفرضامن، ماهپری. محمدعرازی، سعیده برجی، اباصلت. ارزشیابی برنامه های آموزش مداوم از دیدگاه شرکت کنندگان در برنامه های مدون برگزار شده در دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، خلاصه مقالات، ششمین همایش کشوری آموزش پزشکی تهران، ۹-۱۱ آذرماه ۱۳۸۲، مقاله ۴۲.